

law, acts of law enforcement activities and their influence on the establishment and strengthening of the economic legal order. At the same time, an assessment of the project of the National Strategy for the Development of Intellectual Property for 2020–2025 was provided. The author proposed a definition of the concept of the mechanism of legal regulation of relations in the field of industrial property, according to which it is a system of legal means, methods and forms with the help of which the regulation of social relations is ensured, which are formed in connection with the creation, use, disposal, protection of rights to objects of industrial property. The main elements of this mechanism are: 1) legal norms; 2) legal facts; 3) legal relations; 4) acts of implementation of the right; 5) acts of law enforcement activity. It is summarized that the mechanism of legal regulation of industrial property relations can act as a means of establishing the economic legal order, and measures are proposed that will contribute to the strengthening of legality in this area, the protection of the rights and freedoms of the participants in the relationship, the application of the responsibility defined by the law, the development of innovations in industry and the provision of law and order in general.

Keywords: economic legal order, mechanism of legal regulation, legal regulation, industrial property, intellectual property, business entity.

УДК 346.5 (347.77)

DOI 10.31558/2786-5835.2023.1.3.14

Ткачук Сергій Геннадійович,

здобувач ступеня «Доктор філософії»

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗНИЩЕННЯ КОНТРАФАКТНИХ ТОВАРІВ ПІД ЧАС МИТНОГО КОНТРОЛЮ

У статті розроблено й обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення правового регулювання знищення контрафактних товарів під час митного контролю у сфері обороту промислової власності. Розглядається питання знищення товарів, митне оформлення яких було призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Зазначено, на підставі якого законодавства здійснюється правове регулювання знищення товарів. Аналізуються випадки митного знищення товарів відповідно до статей 401 і 401-1 МК України (невеликих партій товарів, які перетинають митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях). Наводиться критика строків повідомлення учасників митного контролю та способу їх повідомлення. Внаслідок проведеного дослідження пропонується конкретизувати положення чинного МК України в частині надання повноважень на знищення власнику товарів або уповноваженій ним особі, можливість здійснення знищення підприємствами за межами зони діяльності митного органу, надання повноважень на знищення невеликих партій керівнику або заступнику митного органу з метою усунення підстав для зловживання.

Ключові слова: державний контроль, митний контроль, суб'єкт господарювання, контрафактний товар, знищення товарів.

Постановка проблеми. У сучасному світі проблема контрафакту стала однією з найбільш актуальних у сфері обороту прав промислової власності. Контрафактні товари, які незаконно виготовляються і розповсюджуються, не тільки завдають значних збитків правовласникам і загрожують інноваційному

розвитку та конкурентоспроможності господарських суб'єктів, а й можуть завдати шкоди життю, здоров'ю та безпеці людей (споживачів).

Одним із правових засобів виявлення та припинення розповсюдження контрафактних товарів є митний контроль. Митні органи виконують функцію запобігання переміщенню продукції, що вироблена з неправомірним використанням об'єктів промислової власності, через кордон. Важливим заходом у системі митного контролю у сфері обороту промислової власності є знищення зазначених товарів. Хоча митний контроль в Україні продовжує реформуватися з метою поліпшення його ефективності та забезпечення відповідності міжнародним та європейським стандартам, питання правового регулювання знищення контрафактних товарів під час митного контролю має свої особливості та вимагає належної уваги, зокрема удосконалення відповідного законодавства.

За офіційними даними Держмитслужби за 7 місяців 2021 року відбулося 208 призупинень товарів, які підлягають митному оформленню і підозрюються в порушенні прав інтелектуальної власності. З них лише 27 випадків (приблизно 13 %) були ефективними з погляду недопущення порушення, тобто у 13 випадках відбулося знищення контрафакту, у 14 – складено адміністративні протоколи про порушення митних правил [1].

Аналіз публікацій і досліджень. Наукові дослідження у сфері захисту прав промислової власності, зокрема митними органами, здійснювали такі вчені: І. Ф. Коваль, О. П. Орлюк, М. Ю. Потоцький, П. В. Пашко, О. В. Бахур та інші. Водночас з огляду на переважно господарсько-правовий характер заходів, направлених на протидію контрафакції у сфері обороту промислової власності, потребує спеціального та поглибленого дослідження проблематика митного контролю у сфері обороту промислової власності, а саме питання правового регулювання знищення контрафактних товарів під час митного контролю з метою подальшого вдосконалення митного законодавства.

З огляду на зазначене **метою статті** є обґрунтування і розробка пропозицій щодо удосконалення правового регулювання знищення контрафактних товарів під час митного контролю у сфері обороту промислової власності.

Виклад основного матеріалу. Важливим питанням у процесі протидії контрафакції є місце знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Правове регулювання цього питання здійснюється Митним кодексом України [2] (далі – МК України), наказом МФУ № 281 від 09.06.2020 р. «Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України» [3]. Так, МК України виокремлює два випадки знищення відповідних

товарів, а саме ст. 401 МК України «Знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності» та ст. 401-1 МК України «Особливості призупинення митного оформлення та знищення невеликих партій товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях».

Відповідно до ч. 1 ст. 401 МК України, у разі призупинення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, такі товари можуть бути знищені під митним контролем без необхідності встановлення порушення прав інтелектуальної власності. Зазначена у ч. 1 ст. 401 МК України процедура застосовується у разі, якщо протягом 10 робочих днів або 3 робочих днів (у випадку швидкопсувних товарів) після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів правовласник у письмовому вигляді поінформує митний орган, який призупинив митне оформлення, про те, що наявні ознаки порушення його права інтелектуальної власності, та свій намір застосувати процедуру знищення таких товарів; та декларант у письмовому вигляді надасть митному органу згоду власника товарів на їх знищення або не надасть заперечення власника товарів щодо їх знищення відповідно до частини третьої цієї статті (ч. 2 ст. 401 МК України).

Також, відповідно до ч. 1 ст. 401-1 МК України, у разі призупинення митного оформлення невеликої партії товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, такі товари можуть бути знищені за процедурою, визначеною цією статтею, у разі дотримання таких умов: є підозра, що такі товари можуть бути контрафактними або піратськими; товари не є швидкопсувними; інформацію про об'єкт права інтелектуальної власності, товари, що його містять, та згоду правовласника на застосування процедури знищення невеликих партій товарів внесено до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону.

Знищення товарів здійснюється шляхом поміщення їх у митний режим знищення або руйнування. Організація та оплата процедури знищення, зокрема і вартість зберігання, перевезення, знищення, оформлення документів та інші витрати, пов'язані з дотриманням митного режиму знищення або руйнування, здійснюються за рахунок правовласника та під його відповідальність (ч. 5 ст. 401 МК України). Водночас, відповідно до ч. 6 ст. 401 МК України, поміщення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, у митний режим знищення або руйнування здійснюється власником товарів або уповноваженою ним особою у строк до 10 робочих днів з дня надання митному органу згоди власника товарів на їх знищення або

після закінчення строку для надання заперечення власника товарів щодо їх знищення з урахуванням мовчазної згоди. Також, відповідно до ч. 7 ст. 401 МК України, допускається знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, підприємствами за межами зони діяльності митного органу, який здійснив таке призупинення. До того ж слід звернути увагу на ч. 3 ст. 401-1 МК України у разі наявності підстав та дотримання умов, визначених ч. 1, 2 ст. 401-1 МК України, рішення про призупинення митного оформлення та намір застосувати процедуру знищення невеликих партій товарів, визначену цією статтею, приймає керівник митного органу або його заступник.

Останні з наведених положень, а саме: щодо надання повноважень власнику або уповноваженій ним особі на знищення товарів, можливість здійснення знищення підприємствами за межами зони діяльності митного органу, надання повноважень на знищення невеликих партій керівнику або заступнику митного органу викликають певне занепокоєння. Ці норми можуть сприяти зловживанням та недобросовісним діям зацікавленої особи (осіб), а це якраз і власник товарів, який має фінансовий інтерес щодо їх подальшого збуту та збереження свого доходу, та/або витрат, які він здійснив на придбання товарів, а відтак – збільшується ймовірність корупційного складника. До того ж закон не передбачає подальшого контролю здійснення такої діяльності зі знищення контрафактного товару, відсутні правові положення щодо нагляду за знищенням, також наявна прогалина щодо визначення відповідальності за порушення вищезазначених норм та випуск контрафактного товару в подальший оборот. Хоча в абз. 2 ч. 10 ст. 401-1 МК України закріплено норму про те, що про проведення знищення товарів правовласник інформує митний орган шляхом надання документів, що підтверджують таке знищення, однак це не гарантує недопущення зловживань, пов'язаних зі введенням контрафактних товарів у подальший оборот. Навіть за наявності відповідного документа контрафактний товар може бути фактично не знищений, а переданий зацікавленій особі, і потім – незаконно введений в оборот.

Слід додати, що застосування процедури знищення невеликих партій товарів, які перетинають митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях (ст. 401-1 МК України), наразі вбачається ускладненим, оскільки правовласник фактично не має можливості надати згоду на таке знищення, хоча відповідний спосіб захисту може бути реалізований в порядку ГПК України. Так, з огляду на з положення ч. 8 і ч. 9 ст. 401-1 МК України, що, зокрема, передбачають надання ухвали суду про забезпечення позову протягом 10-денного строку з дня направлення митними органами правовласнику повідомлення засобами факсимільного та/або електронного зв'язку, викликає певні

сумніви можливість своєчасного реагування та отримання рішення правовласником протягом досить короткого строку з урахуванням можливої відсутності зв'язку чи інших поважних причин несвоєчасного повідомлення.

З огляду на вищевказаний строк та своєчасність повідомлення слід звернути увагу на положення ч. 3 ст. 401, ч. 6 ст. 401-1 МК України, що передбачають так званий принцип «мовчазної згоди», а саме: якщо протягом 10 робочих днів після отримання повідомлення про призупинення митного оформлення товарів декларант у письмовому вигляді не надав митному органу заперечення власника товарів щодо їх знищення, митний орган вправі вважати, що цим надано згоду власника товарів на їх знищення. Водночас датою отримання правовласником та декларантом повідомлення вважається день, коли таке повідомлення надіслано митним органом (ч. 3 ст. 399, ч. 3 ст. 400, ч. 9 ст. 401-1 МК України). Однак так само, як і в попередньому випадку, під час реалізації цієї норми щодо порядку повідомлення декларанта можуть існувати випадки неповідомлення та/або несвоєчасного повідомлення, що може призвести до невідворотних наслідків, які негативно вплинуть на інтереси власника товару, при тому, що ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [4] забороняє будь-яке невинуватене втручання державних органів. До того ж відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 8 МК України, передбачається, що митна справа здійснюється на основі принципів, зокрема, визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності. Проте конструкція норм щодо визначення моменту повідомлення, як-от день направлення повідомлення засобами факсимільного та/або електронного зв'язку, не буде відповідати вказаним вимогам та принципам. Через це пропонується положення ч. 3 ст. 399, ч. 3 ст. 400, ч. 9 ст. 401-1 МК України уточнити: «Датою отримання правовласником та/або декларантом повідомлення вважається день отримання митним органом повідомлення про вручення рекомендованого листа або повідомлення про отримання направлення засобами факсимільного та/або електронного зв'язку».

З цього питання фахівцями відмічається, що спрощена процедура знищення товарів, які підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, на відміну від ЄС, де вона була визнана «такою, що довела свою надзвичайну успішність» Європейським Парламентом, а згодом була визнана обов'язковою у випадку наявності згоди або мовчазної згоди власника, в Україні фактично не працює (хоч схожа процедура і передбачена статтею 401 МК України): лише 4 випадки її застосування відбулися у 2016 році, 1 випадок – у 2017 році, жодного – у I кварталі 2018 року [5]. До того ж аналізуючи Звіт Європейської Комісії «Про охорону та захист прав інтелектуальної власності в третіх країнах», зокрема, вказується, що Україна є однією з чотирьох головних транзитних то-

чок контрафактних товарів на ринок Європейського Союзу. Також у дослідженні наголошується щодо відсутності в Україні ефективних процедур і законодавчих норм щодо знищення підроблених товарів та обладнання для їх виробництва [6]. До того ж ідеться про брак потужностей для знищення певних видів підробленої продукції (наприклад, пестицидів), спрощена процедура знищення є насправді складною, дорогою та забирає багато часу [7]. Вказується на доцільність вдосконалення регулювання процедури знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (зокрема закріплення принципу «мовчазної згоди» на їх знищення у разі відсутності заперечень з боку декларанта або власника товарів, встановлення спрощеної процедури знищення товарів у дрібних відправленнях) [5]. У дослідженнях висновується щодо необхідності удосконалення процедури знищення товарів, випуск яких призупинено, шляхом внесення норми, яка би регулювала знищення товарів у малих партіях [9]. Також звертається увага на високий рівень корупції в митних органах (конфісковані товари, що порушують права інтелектуальної власності, потрапляють на ринок) [7]. Деякі фахівці наголошують, що контрафакт обов'язково має бути знищеним [9].

Також слід звернути увагу, що в пункті 16 Преамбули Регламенту ЄС № 608/2013 надається можливість державам-членам передбачити процедуру, що уможливує знищення певних товарів без будь-якого зобов'язання порушити справу для встановлення факту порушення права інтелектуальної власності. Водночас ст. 26 Регламенту ЄС № 608/2013 передбачає процедуру знищення товарів із невеликих відправлень, яка застосовується, зокрема, у разі існування підозри, що товари є контрафактними [10].

Відповідно до ч. 7 ст. 26 Регламенту ЄС № 608/2013 передбачається, що знищення товарів здійснюють під митним контролем. Митні органи за запитом і за доцільності надають держателю рішення інформацію про фактичну або прогнозовану кількість знищених товарів та їх характер. Проте з огляду на встановлену МК України можливість проведення операцій зі знищення особисто власником товарів, можливість здійснення знищення підприємствами за межами зони діяльності митного органу не відповідає цілям, визначеним у ч. 7 ст. 26 Регламенту ЄС № 608/2013, і фактично надає підстави для зловживання в цій сфері.

Враховуючи, що в чинній редакції МК України хоча й врегульовані певні питання щодо знищення контрафактних товарів, в тому числі і товарів у невеликих партіях, проте вбачається, що ці норми є недоопрацьованими та неповними. Пропонується удосконалити їх із таких питань: 1) закріплення контролю щодо знищення контрафактного товару, 2) встановлення незалежного нагляду за знищенням, 3) встановлення юридичної відповідальності (можливо, кримінальної) за порушення процедури знищення. До того ж слід врахувати, що з

положень ст. 401, 401-1 МК та огляду конструкції ст. 465 МК України вбачається, що функція митних органів зі знищення товарів, митне оформлення яких призупинено, має ознаки конфіскації, що фактично становить примусове вилучення товарів. Водночас відповідно до ст. 41 Конституції України [11], конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Отже, вбачається дискусійним та таким, що потребує додаткового дослідження, питання стосовно надання повноважень митним органам щодо самостійного прийняття рішення зі знищення товарів без судового рішення.

Важливо звернути увагу на іноземний досвід з аналогічних питань. Наприклад, у разі спроби ввезення (вивезення) товарів, що порушують права інтелектуальної власності з митної території Македонії, які вже були поміщені у режим знищення або руйнування, передбачено штрафні санкції у розмірі від 2 500 до 5 000 євро для юридичної особи, від 500 до 1 000 євро для фізичної особи, від 500 до 1 000 євро для відповідальних посадових осіб підприємств [8, с. 134].

З приводу питання повного знищення контрафактних товарів чи можливої вибіркової їх передачі третім особам на певні потреби слід врахувати таке. Положеннями ст. 46, 61 Угоди ТРІПС передбачено безпосереднє знищення конфіскованих товарів та засобів для їх виробництва, особливо коли вони вчинені навмисно та в комерційних масштабах [12]. Відповідно до ст. 237 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, сторони гарантують, що компетентні судові органи можуть вимагати за заявою заявника та без шкоди для відшкодування будь-яких збитків власнику права з причини порушення і без будь-якої компенсації відкликання з торговельних каналів, остаточне вилучення з торговельних каналів або знищення товарів, які, як виявилось, порушують право інтелектуальної власності. Якщо необхідно, компетентні судові органи можуть також вимагати знищення матеріалів і знарядь, які переважно використовуються для створення або виробництва таких товарів [13].

Як зазначається в дослідженнях, доволі складними для застосування зазначених способів захисту (щодо конфіскації та знищення товару – авт.) є справи, пов'язані з захистом прав інтелектуальної власності в разі, якщо товар не введений в обіг, а зупинений на митниці [14]. Доволі часто національні суди залишають такий товар не знищеним. Хоча п. 3,4 ч. 2 ст. 432 Цивільного кодексу України [15, с. 163] (далі – ЦК України) в редакції від 20.03.2023 року передбачає, що суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знищення таких товарів за рахунок особи, яка вчинила порушення; вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися пере-

важно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності, або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь за рахунок особи, яка вчинила порушення. Однак слід звернути увагу, що відповідно до п. 3, 4 ч. 2 ст. 432 ЦК України, знищення товарів має здійснюватися за рахунок правопорушника, ким в більшості випадків є декларант та/або власник контрафактних товарів, а відповідно до ч. 5 ст. 401, ч. 10 ст. 401-1 МК України – за рахунок правовласника. Однак така невідповідність зазначених норм впливає на правову невизначеність і відповідні колізії у правозастосуванні. Водночас норми МК України можуть мати дискримінаційний характер відносно правовласника, фактично потерпілої сторони, в разі, коли ця сторона не обізнана про факт виявлення контрафактних товарів. До того ж з погляду «знищення» як виду господарсько-правової відповідальності, однією із ознак якої є понесення правопорушником негативних економічних наслідків (перетерпівання), є логічним покладання саме на правопорушника фінансових наслідків, пов'язаних зі знищенням товарів.

У п. 2.2 Постанови Пленуму ВГС України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» № 12 від 17.10.2012 зазначено, що вибір способу судового захисту прав інтелектуальної власності, включаючи такі, як вилучення та знищення товарів і матеріалів, введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та знарядь, що використовувалися для виготовлення таких товарів, здійснюється особою, якій належить право інтелектуальної власності. Водночас перевірка відповідності цього способу допущеному порушенню і меті здійснення судового розгляду є обов'язком суду, який має приймати рішення зі справи в межах заявлених позовних вимог та з урахуванням фактичних обставин конкретної справи, беручи до уваги як можливість у той чи інший спосіб захистити порушене право, так і необхідність подальшого виконання прийнятого судом рішення [16].

У постанові від 12.01.2021 у справі 916/3470/19 Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій правильно зазначили, що позовна вимога щодо вилучення з цивільного обороту та знищення контрафактного товару є правомірною, оскільки ґрунтується на приписі п. 3 ч. 2 ст. 432 ЦК України. КГС ВС погодився із судовими рішеннями попередніх інстанцій і вказав, що суди у розгляді цієї справи встановили факти порушення прав і законних інтересів позивача у зв'язку з виготовленням та спробою ввезення (імпорту) в Україну Товариством зазначеного в цій постанові товару [17].

Слід підкреслити, що положення п. 3 ч. 2 ст. 432 ЦК України є безальтернативними щодо знищення контрафактних товарів. Хоча законодавець і застосує конструкцію «вилучення та знищення», однак із синтаксичного аналізу

складників речення вбачається, що ці дії взаємопов'язані, і в кінцевому підсумку приводять саме до знищення. В контексті правових процедур щодо захисту інтелектуальної власності конструкція «вилучення» і «знищення» використовується для позначення послідовних кроків, де вилучення є першим кроком у здійсненні контролю, а знищення є завершальною дією, що застосовується у випадках, коли товар не може бути повернутий або реалізований на легальному ринку через порушення прав інтелектуальної власності.

З цього приводу слід звернути увагу на практику Європейського суду з прав людини, який у рішенні у справі *Яремійчук та інші проти України* від 9 грудня 2021 року (заява № 2720/13 та шість інших заяв) зазначив, що коли відповідне положення закону не залишає судам дискреційних повноважень щодо санкції, яка має бути накладена, оскільки конфіскація надлишкової суми є обов'язковою без будь-яких винятків, така обов'язкова конфіскація не може забезпечити необхідний баланс між вимогами загального інтересу та правом особи на мирне користування своїм майном (§ 30, § 31); національні органи влади не встановили, що конфісковані готівкові кошти були незаконно отримані заявниками, або заявники займалися відмиванням грошей або будь-якою іншою злочинною діяльністю (§ 33) [18].

Також слід врахувати позицію Конституційного Суду України, який у рішенні від 21.07.2021 р. у справі № 3-р(П)/2021 наголосив, що застосування обов'язкової конфіскації в будь-якому випадку і в повному обсязі у справах про адміністративні правопорушення здійснюється не за всіма принципами й гарантіями кримінального провадження, зокрема не враховуються конституційні гарантії у кримінальному провадженні щодо забезпечення справедливості призначення покарання, що вказує на надмірний та свавільний характер такого адміністративного стягнення (абзац 8 підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини) [19].

Отже, з урахуванням національних реалій та ситуації в країні, положення п. 3 ч. 2 ст. 432 ЦК України слід удосконалити щодо можливості застосування такого альтернативного заходу, окрім знищення вилученого товару, як примусова передача певних видів товару на потреби держави (в тому числі суспільні потреби).

З приводу подальшої передачі у використання деяких видів контрафактного товару в МК України міститься положення щодо можливості безоплатної передачі для потреб лікувальних, навчальних закладів, закладів та установ соціально-культурної сфери (ч. 8 ст. 243 МК України), проте це стосується лише розгляду справ про адміністративне правопорушення, яке передбачене ст. 476 МК України. В літературі з даного питання відмічається, що арештовані й конфісковані товари, як правило, знищуються, якщо тільки власник прав інтелекту-

альної власності не надасть дозвіл на реалізацію товарів іншим чином, наприклад, через благодійні організації. Крім арешту та знищення товарів, на імпортера можуть бути накладені великі грошові штрафи [20]. Також, вивчаючи закордонний досвід, пропонується передавати контрафактну продукцію у вигляді одягу та взуття через Міністерство праці та соціальної політики сім'ям із загальним щомісячним доходом нижчим від 150 % середньої заробітної плати, а також для ліквідації наслідків стихійних лих. Передача здійснюється лише за умови отримання дозволу правовласника на товарний знак та підтвердження від державних органів безпечності товарів. У 2013 р. в такий спосіб було передано 3 070 пар взуття і 1 096 штук текстильних виробів [8, с. 134].

Також на підставі аналізу судової практики у сфері знищення та конфіскації контрафактних товарів науковцями пропонується доопрацювання чинного законодавства, зокрема шляхом доцільності надання суду права передавати контрафактні товари правовласнику в рахунок відшкодування за його згодою; також конкретизувати у виконавчому законодавстві порядок, особливості вилучення, конфіскації і знищення контрафактних товарів, матеріалів і знаряддя, що використовувалися для їх виготовлення [14, с. 163]. До того ж в умовах воєнного стану як засіб припинення контрафакції у сфері промислової власності на митниці доцільно замінити обов'язкове знищення контрафактних товарів на передачу деяких категорій таких товарів на потреби Збройних Сил України та/або військовій адміністрації певної області. У цьому випадку першочергову увагу слід приділити таким видам товарів: товари військового призначення (зокрема: спеціальні засоби індивідуального захисту, товари оборонного призначення тощо); лікарські засоби та медичні вироби; харчові продукти; будівельні матеріали та інші товари, в яких є потреба в Українській армії, внутрішньо переміщених осіб тощо [21, с. 346–347].

Враховуючи наявну політичну, соціально-економічну ситуацію в Україні, із запропонованими підходами щодо подальшої часткової та вибіркової передачі у подальше користування певних видів товарів слід цілком погодитися. Дійсно, контрафактний товар за загальним правилом підлягає безумовному знищенню, навіть більше, коли йдеться про шкідливі для життя, здоров'я та безпеки людей товари. Але ефективніше буде на певний період часу виділити групи товарів, які в разі застосування процедури знищення доцільніше було б передати без знищення на корисні потреби суспільства (малозабезпеченим сім'ям, благодійним організаціям, потребам армії тощо). Відповідні положення слід закріпити в ст. 432 ЦК України.

Висновки. На підставі вищевикладеного пропонується:

– конкретизувати положення чинного МК України в частині надання повноважень на знищення власнику товарів або уповноваженій ним особі, можли-

вість здійснення знищення підприємствами за межами зони діяльності митного органу, надання повноважень на знищення невеликих партій керівнику або заступнику митного органу з метою усунення підстав для зловживання;

– передбачити положення, які б забезпечували посилення контролю та запобігання незалежного нагляду за процедурою знищення контрафактних товарів, встановлення достатньої відповідальності за порушення процедури знищення контрафакту та потрапляння контрафакту у вільний оборот;

– закріпити на певний період часу (воєнний стан і рік після його закінчення) групи товарів, які в разі застосування процедури знищення можливо передати без знищення на потреби держави (малозабезпеченим сім'ям, благодійним організаціям, потребам армії тощо);

– уточнити положення ч. 3 ст. 399, ч. 3 ст. 400, ч. 9 ст. 401-1 МК України: «Датою отримання правовласником та декларантом повідомлення вважається день фактичного отримання та ознайомлення з таким повідомленням отримувачем»;

– доповнити в п. 3 ч. 2 ст. 432 ЦК України альтернативним знищенню заходом передачу певних визначених законодавством видів контрафактних товарів на потреби держави або в рахунок погашення збитків правовласнику.

Знищення контрафактних товарів відповідно до ст. 401, 401-1 МК України та ст. 432 ЦК України становлять різні процедури. Згідно ст. 401, 401-1 МК України, знищення товарів здійснюється за ініціативою митних органів за участю правовласника або спеціалізованого підприємства. Ця процедура включає в себе документальне оформлення, контроль та нагляд з боку митниці. Згідно зі ст. 432 ЦК України знищення товарів є процедурою, яка має здійснюватися на підставі відповідного судового рішення органами виконання судових рішень (виконавчою службою). До того ж сфера застосування ст. 432 ЦК є більш широкою, порівняно з нормами МК України, які реалізуються лише при митному оформленні товарів.

Список використаних джерел

1. Пахаренко О. Боротьба з контрафактом: питання моралі чи фінансування організованої злочинності. *Сайт: Економічна правда*. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/27/678181/> (дата звернення: 12.06.2023).
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.
3. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України: наказу Міністерства фінансів України № 281 від 09.06.2020. *Офіційний вісник України*, 2020. № 50 (30.06.2020). Ст. 1578.

4. Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, із змінами і доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року. *Офіційний вісник України*, 2006. № 32 (23.08.2006). Ст. 2372.
5. Системний звіт «Актуальні проблеми бізнесу у митній сфері» (липень 2018). *Сайт: Рада бізнес-омбудсмена*. URL: <https://www.slideshare.net/IaroslavGREGIRCHAK/2018-113206344> (дата звернення: 12.06.2023).
6. Ангел Є. Виконання Україною зобов'язань щодо реформування захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Аналітична записка. *Сайт: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*. Київ. 2018. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2019/IPR_Policy_Brief_TFD.pdf (дата звернення: 12.06.2023).
7. Commission staff working document. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. 2021 [Цитування через Найденко О. Є., Азізова К. М., Островський Д. М. Митні правила захисту інтелектуальної власності в Україні. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2020. № 61. DOI: 10.32843/infrastruct60-3 (дата звернення: 12.06.2023)].
8. Запобігання митним правопорушенням: охорона і захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні України: монографія; за заг. ред. Пашка П. В. Ірпінь–Хмельницький: ФОП Стрихар А. М. 2017. 323 с.
9. Результати роботи науково-практичної дискусійної панелі: «Організація сприяння митними органами захисту майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку». *Сайт: Патентно-правова фірма «Пахаренко і партнери»*. URL: <http://pakharenko.ua/rezultati-roboti-naukovo-praktichno%d1%97-diskusijno%d1%97-paneli-organizaciya-spriyan-nya-mitnimi-organami-zaxistu-majnovix-prav-intelektualno%d1%97-vlasnosti-na-torgoveln-marku/> (дата звернення: 12.06.2023).
10. Регламент європейського парламенту і ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003. *Офіційний вісник Європейського Союзу* від 29.06.2013. L 181. С. 15.
11. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
12. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994, із змінами і доповненнями, внесеними Протоколом від 6 грудня 2005 року. *Офіційний вісник України*, 2010, № 84 (12.11.2010). Ст. 2989.
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони. База даних «Законодавство України». *Офіційний вісник України* від 26.09.2014. № 75. Т. 1. С. 83. Ст. 2125.
14. Бахур О. В. Судовий захист прав інтелектуальної власності у сфері господарювання: дис. ... д-ра філософії: 081 Право / Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. 232 с. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/445> (дата звернення: 18.04.2023).
15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 35.
16. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17 жовтня 2012 року № 12. *Юридичний вісник України*. 2012. № 46.

17. Знищення контрафактного товару як спосіб судового захисту прав інтелектуальної власності: рішення КГС ВС. *Сайт: «Судово-юридична газета»*. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/190838-znischennya-kontrafaktnogo-tovaru-yak-sposib-sudovogo-zakhistu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-rishennya-kgs-vs> (дата звернення: 12.06.2023).
18. Рішення ЄСПЛ у справі про конфіскацію готівки під час митного контролю: як застосовується до таких справ, позиція Верховного Суду. *Сайт: «Судово-юридична газета»*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/257668-reshenie-espch-po-delu-o-konfiskatsii-nalichnykh-pri-tamozhennom-kontrole-kak-primenyaetsya-k-podobnym-delam-pozitsiya-bp-vs> (дата звернення: 12.06.2023).
19. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Одінцової Олени Анатоліївни від 21 липня 2021 року справа № 3–261/2019(5915/19). *Вісник Конституційного Суду України* від 2021 р. № 4. С. 113.
20. Швець Г. О. К питанню щодо контролю за переміщенням через митний кордон України та США товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1(10). Т. 2. С. 126–130.
21. Ткачук С. Г. Законодавчі засади попередження і припинення контрафакції в сфері промислової власності в умовах воєнного стану. *Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 1 липня 2022 року) / Донецький державний університет внутрішніх справ*. Кропивницький, 2022. 398 с.

References

1. Pakhareno, O. (2021). Borotba z kontrafaktom: pytannia morali chy finansuvannia orhanizovanoi zlochynnosti. *Sait: Ekonomichna pravda*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/27/678181/> (data zvernennia: 12.06.2023).
2. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13 bereznia 2012 roku. № 4495-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48. St. 552.
3. Pro zatverdzhennia Poriadku zastosuvannia zakhodiv shchodo spriyannia zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti ta vzaiemodii mytnykh orhaniv z pravovlasnykamy, deklarantamy ta inshymy zainteresovanymy osobamy ta Zmin do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Ministerstva finansiv Ukrainy: nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy № 281 vid 09.06.2020. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2020, № 50 (30.06.2020). St. 1578.
4. Protokol № 1 do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod, iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy Protokolom № 11 vid 11 travnia 1994 roku. *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. 2006, № 32 (23.08.2006). St. 2372.
5. Systemnyi zvit «Aktualni problemy biznesu u mytnii sferi» (lypen 2018). *Sait: Rada biznesombudsmena*. URL: <https://www.slideshare.net/IaroslavGREGIRCHAK/2018-113206344> (data zvernennia: 12.06.2023).
6. Anhel Ye. Vykonannia Ukrainoiu zoboviazan shchodo reformuvannia zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti na mytnomu kordoni. Analitychna zapyska. *Sait: Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii*. Kyiv. 2018. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2019/IPR_Policy_Brief_TFD.pdf (data zvernennia: 12.06.2023).
7. Commission staff working document. Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries. 2021 [Tsytuvannia cherez Naidenko O. Ie., Azizova K. M., Ostrovskiy D. M. Mytni pravyla zakhystu intelektualnoi vlasnosti v Ukraini. *Svitove hospo-*

- darstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. 2020, № 61. DOI: 10.32843/infrastuct60-3 (data zvernennia: 12.06.2023)].
8. Pashko, P. V. (2017). Zapobihannia mytnym pravoporushenniam: okhrona i zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti na mytnomu kordoni Ukrainy: monohrafiia; Irpin–Khmelnyskiy: FOP Strykhar A. M.
 9. Rezultaty roboty naukovo-praktychnoi diskusiiinoi paneli: «Orhanizatsiia spriannia mytnymy orhanamy zakhystu mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti na torhovelnu marku». *Sait: Patentno-pravova firma «Pakharenko i partnery»*. URL: <http://pakharenko.ua/rezultati-roboti-naukovo-praktichno%dl1%97-diskusijno%dl1%97-paneli-organizaciya-spriannya-mitnimi-organami-zaxistu-majnovix-prav-intelektualno%dl1%97-vlasnosti-na-torgovelnu-marku/> (data zvernennia: 12.06.2023).
 10. Rehlament yevropeiskoho parlamentu i rady (YeS) № 608/2013 vid 12 chervnia 2013 roku shchodo zabezpechennia mytnymy orhanamy dotrymannia prav intelektualnoi vlasnosti ta pro skasuvannia Rehlamentu Rady (YeS) № 1383/2003. *Ofitsiinyi visnyk Yevropeiskoho Soiuzu* vid 29.06.2013. L 181. S. 15.
 11. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141.
 12. Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti vid 15.04.1994, iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy Protokolom vid 6 hrudnia 2005 roku. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 2010, № 84 (12.11.2010). St. 2989.
 13. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym Spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimy derzhavamy-chlenamy z inshoi storony. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy». *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy* vid 26.09.2014. № 75. T. 1. S. 83. St. 2125.
 14. Bakhur, O. V. (2023). Sudovi zakhyst prav intelektualnoi vlasnosti u sferi hospodariuvannia: dys. ... d-ra filosofii: 081 Pravo / Donetskiy natsionalnyi universytet imeni Vasyliia Stusa. Vinnytsia. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/issue/view/445> (data zvernennia: 18.04.2023).
 15. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. № 40–44. St. 35.
 16. Pro deiaki pytannia praktyky vyryshennia sporiv, poviazanykh iz zakhystom prav intelektualnoi vlasnosti: Postanova Plenumu Vyshchoho Hospodarskoho Sudu Ukrainy vid 17 zhovtnia 2012 roku № 12. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*. 2012. № 46.
 17. Znyshchennia kontrafaktnoho tovaru yak sposib sudovoho zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti: rishennia KHS VS. *Sait: «Sudovo-yurydychna hazeta»*. URL: <https://sud.ua/ru/news/sudobnaya-praktika/190838-znischennya-kontrafaktnogo-tovaru-yak-sposib-sudovogo-zakhistu-prav-intelektualnoyi-vlasnosti-rishennya-kgs-vs> (data zvernennia: 12.06.2023).
 18. Rishennia YeSPL u spravi pro konfiskatsiiu hotivky pid chas mytnoho kontroliu: yak zasto-
suvuietsia do takykh sprav, pozytsiia Verkhovnoho Sudu. *Sait: «Sudovo-yurydychna hazeta»*. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/257668-reshenie-espch-po-delu-o-konfiskatsii-nalichnykh-pri-tamozhenom-kontrole-kak-primanyaetsya-k-podobnym-delam-pozitsiya-bp-vs> (data zvernennia: 12.06.2023).
 19. Rishennia Druhoho senatu Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinomu skarhoiu Odintsovoi Oleny Anatoliivny vid 21 lypnia 2021 roku sprava № 3–261/2019(5915/19). *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* vid 2021 r. № 4. S. 113.

20. Shvets, H. O. (2014). K pytanniu shchodo kontroliu za peremishchenniam cherez mytnyi kordon Ukrainy ta SShA tovariv, yaki mistiat obiekty intelektualnoi vlasnosti. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, 1(10), 2, 126–130.
21. Tkachuk, S. H. (2022). Zakonodavchi zasady poperedzhennia i prypynennia kontrafaktsii v sferi promyslovoi vlasnosti v umovakh voiennoho stanu. *Zabezpechennia publichnoi bezpeky i poriadku v umovakh voiennoho stanu: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kropyvnytskyi, 1 lypnia 2022 roku) / Donetskyy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kropyvnytskyi.

Sergey Tkachuk. Legal aspects of destruction of counterfeit goods during customs control

The article substantiates and develops proposals for improving the legal regulation of destruction of counterfeit goods during customs control in the sphere of industrial property turnover. The issue of destruction of goods, customs clearance of which was suspended on suspicion of violation of intellectual property rights, is being considered. The article indicates based on which legislation the legal regulation of the destruction of goods is carried out. The cases of customs destruction of goods in accordance with Articles 401 and 401-1 of the IC of Ukraine (small consignments of goods crossing the customs border of Ukraine in international postal and express shipments) are analysed. Criticism of the terms of notification of customs control participants and the method of their notification is given. As a result of the study, it is proposed to specify the provisions of the current IC of Ukraine in terms of granting powers for destruction to the owner of goods or a person authorized by him, the possibility of destruction by enterprises outside the area of activity of the customs authority, granting powers to destroy small batches to the head or deputy customs authority to eliminate the grounds for abuse.

It is proposed to provide in the customs legislation provisions for strengthening control and launching independent supervision over the procedure for destruction of counterfeit goods, establishing sufficient legal liability for violation of the procedure for destruction of counterfeits and getting counterfeit goods into free circulation.

The proposal is emphasized to consolidate for a certain period (martial law and a year after its end) groups of goods that, if the destruction procedure is applied, can be transferred without destruction to the needs of the state (low-income families, charitable organizations, the needs of the army, etc.). There is a proposal to expand the provisions of paragraph 3, part 2 of Art. 432 of the Civil Code of the Russian Federation, adding, in addition to destruction, an alternative measure may be the transfer of certain types of goods specified by law for the needs of the state or to repay losses to the right holder. It is proposed to clarify the procedure for notifying participants of customs control. It is concluded that the destruction of counterfeit goods in accordance with Art. 401, 401-1 of the IC of Ukraine and Article 432 of the Civil Code of Ukraine are different procedures.

Keywords: state control, customs control, business entity, counterfeit goods, destruction of goods.